

גיטין סח

משה שווערד

1. רמח"ל | מובא בהקדמה לעין יעקב |

מאמר על אגדות חז"ל

מאת הגאון המקובל האלהי כו' מיהרר משה חיים לוצאטו זצ"ל

נושא או מקום א'. ומי שיקח המאמר ו
מאמרים רבים יראו כסותרים זה את זה יען
ימצאם אמיתים וכלי סתירה כלל. וכבר ת
הדינים והמצות אע"פ שלא נעשה הדבר
ברייתות שבחבין אותם בהחלט לא יאותו
בש"ס באמנם הכא במאי עסקין והעמידו כל
הדרך דג' הוא הקלות. והוא שא
לכאורה קלים וכלתי עיקרים. כמשלי ההד
ורמים אשר בדברים הקלים הם הם הערה
ויודע לשוטט בשכלו ולנשא מחשבותיו מהד
ד"מ כשאמרו ינקותא כלילא דוורדי. סיבור
ורבים מאד כאלה. ענד צריך שתדע ש
בענינים מן השבע או התכונות. וישתמשו
אנשי החכמה הטבעות והתכונה. ואמנם אין
אלא הכוד שרצו לרמוז כזה. וע"כ לא יוס
הלבוש המשליי ההוא אשר הלישוחו אמר
ההוא במה שהיה מפורסם בדורות ההם בין
לתלכש בלבוש אחר כפי המפורסם כדורו
המאמר עצמו אילו היה אומר אותו כדורו
לשיטתם הולכים שהדברים הגשמיים מת
דהיינו המלאכים השדים והמזיקים וכל דברי
וכן דברי הגשמיים עושים רושם ברוחניים
מעולם לעמוד על דעתם כלל ועיקר. והנה
ענה במאמרים הביאוריים :

דע שהמאמרים הביאוריים יתחלקו
ביאור הכתוב ממש ויהיה פ' הכתוב ההוא
אשר לא יכונוו במ אל ביאור הכתובים ממ
את התורה וכן הנביאים והכתובים מלבד מו

המאמרים בתגרות יתחלקו לב' מינים • הא' כלל המאמרים המורידים • והב'
הביאורים • הלימודים הם המאמרים אשר יגידו במ עיקרים מעיקרי התכמה מוסרית
או אלהית. הביאורים הם אשר יבארו במ כתוב מכתבי הקודש • והנה המאמרים
הלמודיים המוסריים אין צורך לדבר עליהם עתה. כי הנה תועלתם מפורסמת ויפתחם גלויה
ואין לסוען לפעון עליהם ולא למתעקש ליכשל בהם. אך נדבר עתה מן הלמודים האלהיים ;
הנה כבר ידעת שמה שהביא לחז"ל לכתוב דברי התורה שבע"פ אחר היות המקובל
אלים • שדברים שבע"פ אסור ללמדם בכתב. היה מה שראו שהיו הדעות הולכות
ומתחלשות באורך הגלות וחליפות הזמנים והזכרון מתמעט והסברא מתקצרת. ונמצאת
התורה משתכחת. ע"כ בתרו משום עת לעשות לה' לחקוק בספר פ' המצות כולו •
למען ישאר קיים כל הימים והוא כלל המשנה והגמרא • והנה התבוננו עוד וראו שבחששא
הוא שחששו על חלק המצות ראוי היה לחוש ג"כ על חלק סתרי תורה ועיקרי האלהיות
אך אין התיקון שמצאו לחלק המצות ראוי לחלק הסודות. וזה כי ביאורי המצות והדינים
אין דיוק כלל אם יכתבו בספר בביאור גלוי לכל קורא. אך חלק הסודות אין ראוי
שימסור כך לפני כל הרוצה לישול את השם לא מצד יקר המושכלות ולא מצד עמקי
אם מצד יקרים כי אינו כבודו של הבית שימסרו כתריו בידי אנשי מדות רעות. ואפילו
שהיו חכמים מחוכמים. ואם מצד עמקים שהיו הענינים באמת עמוקים מאד ולא יצליחו
בם אלא אנשים זכי השכל ומלומדים בדרכי העיון היסב. ואם יפגעו במ שכלים גסים
אך בלתי מלומדים בעיונים. ויצאו הענינים האמיתיים היקרים לשיבושים ודעות רעות
ע"כ גמרו לבצוע את הדין והיינו לכתוב אותם. למען לא יאבדו מן הדורות האחרונים
אך בדרכים נעלמים ומיני חידות שלא יוכל לעמוד עליהם אלא מי שמסרו לו המפתחות
דהיינו הכללים שבהם יוכנו הרמזים ויפורשו החידות ההם ומי שלא נמסרו לו המפתחות
יהיו לפניו כדברי הספר החתום וכאלו לא נכתבו כלל. והמפתחות האלה השאירם מיד
תלמידים שקבלום מידם ואמנם עליהם סמכו שלא ימסרו אלא לתלמידים אחרים
דגונים כדם. וכן מדרג אל דור. והמה הזהירו וכן צוו לכל משכיל ומלמד שיהא מזהיר
ומבדיל לכל שדברי חכמים וחידותם צריכים לימוד. ושכל הקרב להם ואין המפתחות
כידו אינו אלא רוצה ליכשל. ואולם אחרי הזהירות האזהרה הזאת אם יבא איש ויעפיל
לכנוס בהם והמפתחות אינם בידו וכשל אחור ונשבר והנה דמו כראשו יהיה והם את
נפשם הצילו ;

2. שערם מצויינים בהלכה

רב יוסף איעסק בריחא, רב ששת איעסק
בכשוירי. פרש"י כדי שיתחממו ויזיעו. פי'
שעשו זאת לצורך בריאת הגוף, שהיו חולים
והוצרכו להזיע. ואין בזה איסור משום כבוד
התורה, משום שעשו כן לצורך בריאת הגוף,
ובמס' שבת (ק"ט). מצינו שבקעו עצים
והדליקו אש בתנור כדי לאפות לכבוד שבת.
ובירושלמי פסחים (פ"ג ה"א) איתא, דר' חנינא
הלך לבית הריחים לצורך טחינת חטים לפסח.
ובטור (או"ח סי' תס) כתב, דאביו הרא"ש היה
מתעסק בעצמו באפיית המצות. ועי' ברא"ש
במס' פסחים (פ"ב סי' כו) דבעלי מעשה
וחסידים לשין ואופין בעצמן. ובתשרי חות
יאר (סי' רה) כתב, מה שנהגו הרבנים לעסוק
בשאיבת מים ברה"ר לצורך מצת מצוה, מפני
שירדע שעושין זאת לצורך מצוה, אע"פ
דהמלאכה בעצמה בזיון, חוטבי עצים ושואבי
מים. וה"נ היה ידוע שעושין זאת לצורך
רפואת גופם. וכן מצאתי בתשרי התשב"ץ
(ח"א סי' קמז) דהני אמוראי כשהיו חולים היו
מתרפאין במלאכה זו ע"י זיעה.

3. בן יהוידע על גיטין דף סח/א

אמרי ליה לינח מר. קשא וכי הוא היה בא מן הדרך ויגיע, כדי שיאמרו לו לנח, והלא הוא היה יושב במסיבה לפנים אצל ריש גלותא, והיה נח במנוחה. ונ"ל בס"ד...

4. רמב"ם יד החזקה הלכות עבודת כוכבים פרק יא

(ה) מי שאמר דירה זו שבנתי סימן טוב היתה עלי אשה זו שנשאתי ובהמה זו שקניתי מבורכת היתה מעת שקניתי עשרתי וכן השואל לתינוק אי זה פסוק אתה לומד אם אמר לו פסוק מן הברכות ישמח ויאמר זה סימן טוב כל אלו וכיוצא בהן מותר הואיל ולא כיון מעשיו ולא נמנע מלעשות אלא עשה זה סימן לעצמו לדבר שכבר היה הרי זה מותר.

5. כסף משנה על הלכות עבודת כוכבים פרק יא הלכה ה

ורבינו מפרש דסימנים אלו אינם אלא על מה שעבר לא על דבר עתיד וק"ל שפסוק לי פסוקיך נראה שהיו נמנעים לעשות מעשיהם על פיהם כדאשכחן בההוא פירקא [חולין צ"ה ע"ב] דר"י הוה בעי למיזל לאקבולי אפי שמואל לבבל וא"ל ההוא ינוקא ושמואל מת ונמנע ר"י ולא הלך לבבל, ואין לומר שכוונת רבינו שכל שאינו תולה כל הסימן בדבר שכולו עתיד כגון הנערה אשר אומר אליה וכו' אותה הוכחת אלא שלוקח ראייה מהעבר אל העתיד וכגון ההוא דפסוק לי פסוקיך דשמואל מת עבר היה וע"י כן נמנע מליך לבבל שהרי כתב הואיל ולא כיון מעשיו ולא נמנע מלעשות ובההוא עובדא היה ר"י רוצה לירד לבבל ונמנע ע"י התינוק. וצ"ל דהתם לא היה ר"י שואל לתינוק אם ירד לבבל אם לאו אלא הוי כשואל לו לדעת אם מת שמואל שהוא דבר עבר. אך קשה מדגרסינן בר"פ מי שאחזו [ס"ח.]. דרב ששת נמנע מלעשות מעשה מפני שהתינוק אמר לו נטה לך על ימינך או על שמאלך. ויש לומר דשאני התם שלא סמך על פסוק התינוק לבד אלא דנחר ליה רב חסדא ועוד דהווי חשידי עבדי דלא מעלו וכדאיתא התם דאמר איהו גופיה. זהו לדעת רבינו אבל סמ"ג (ל"ת נא) כתב מצינו כמה גדולים שאמרו לינוקא פסוק לי פסוקיך ועושים מעשה ע"פ הפסוק וחושבים זה כענין נבואה עכ"ל, כלומר זה לא היה מין נחש אלא מין נבואה ומש"ה שרי ודבריו כדברי הר"ן שכתבתי בסמוך:

6. בית חדש על יו"ד סימן קעט

(ו) ומ"ש אבל בית אשה ותינוק וכו'. שם בית תינוק ואשה אף על פי שאין נחש יש סימן אמר רבי אלעזר והוא דאתחזק תלתא זימני ופירש רש"י בנה בית או נולד לו בן או נשא אשה אע"פ שאסור לסמוך על הנחש יש סימן דאי מצלח בסחורה ראשונה אחר שבנה בית וכו' סימן הוא שהולך ומצליח ואם לאו אל ירגיל לצאת יותר מדאי שיש לחוש שלא יצליח עכ"ל משמע דסבירא ליה לרש"י דיכול לכוין מעשיו או לימנע מלעשות מפני כך ואין זה נחש אלא סימן בעלמא והא פשיטא לפירוש רש"י דבשואל לתינוק פסוק לי פסוקיך דיכול לסמוך עליו ולעשות מעשה כי חשוב כמו נבואה. אבל מדברי הרמב"ם שהביא רבינו משמע דאסור לכוין מעשיו או לימנע מפני כך אף בשואל לתינוק ואמר ליה פסוק לי פסוקיך אלא יכול לעשות סימן לדבר שכבר היה. אבל קשה לפי זה מהא דרבי יוחנן בפרק גיד הנשה דנמנע מלמיזל לבבל לפני שמואל לפי שאמר לו התינוק ושמואל מת וכן בפרק מי שאחזו בעובדא דרב ששת ואף על גב שהסמ"ג תירץ דהוי חושבין לדבר זה כעין נבואה אין תירוץ זה צודק אלא לפירוש רש"י כמפורש בדברי סמ"ג אבל להרמב"ם דמפרש דתינוק היינו שאומר לו פסוק לי פסוקיך וכן כתב רבינו וקאמרי דאף בזו לא שרי אלא לעשות סימן לעצמו אבל לא שכיחין מעשיו או ימנע מלעשות מפני כך ודאי דקשה טובא מהך דרבי יוחנן ורב ששת ואפשר דאף להרמב"ם דוקא בשאר אדם אסור לכוין מעשיו על פי התינוק דהוה ליה נחש אבל לגבי רבי יוחנן ורב ששת דכל מעשיהם ועניניהם על פי רוח הקודש חשבינן להו באומר לתינוק פסוק לי פסוקיך כאילו שאל בדבר יי' וכדפרישית לגבי אליעזר ויונתן ודו"ק:

7. תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף יב/ב

א"ר יוחנן מיום שחרב בית המקדש ניטלה נבואה מן הנביאים וניתנה לשוטים ולתינוקות לשוטים מאי היא כי הא דמר בר רב אשי דהוה קאי ברסתקא דמחזא שמעיה לההוא שוטה

8. עיון יעקב (על עין יעקב) גיטין פרק ז - מי שאחזו דף סח עמוד א אות מג

נחר ליה רב חסדא מאחוריו. אפשר דלאו בכוונה נחר ליה רב חסדא כן משום דלא ידע רב חסדא מזה דאילו ידע היה אומר לו בפירוש להצילו אלא שמן השמים בא לו נחירה שיסבור רב ששת שנחר לו כן בכוונה להציל אותו והשתא אתי שפיר ששאל לו רב חסדא מנא ידע מר וק"ל ועי' במהרש"א:

9. שערים מצויינים בהלכה

חשידי עבדי דלא מעלו. אבל הרמ"א (שם ס"ד) כתב, וכן מותר לומר לתינוק פסוק לי פסוקיך. ומפרש הש"ך דאפי' לעשות מעשה ולסמוך עליו לעתיד על הפסוק מותר, דחשיב קצת נבואה, וכ"כ הסמ"ג (מל"ת נא) דמצינו כמה גדולים שאמרו לינוקא פסוק לי פסוקיך, כגון ר' יוחנן במס' חולין (צה:), ורב ששת במס' גיטין, ועושין מעשה כדברי הפסוק וחושבין זה כעין נבואה. וכזה מצינו אצל מרדכי הצדיק, עי' במדרש רבה (אסתר ז-יג) דשאל לתינוקות פסוק לי פסוקיך, ושם שמה גדולה כן, ובדרכי תשובה (שם) הביא בשם ערך לחם [למהריק"ש] דלכו"ע מותר לפתוח בתנ"ך לראות הפסוק העולה, וכן עמא דבר.

דף סח. א"ל לינוקא פסוק לי פסוקיך. כתב הרמב"ם (עכו"ם פי"א ה"ה) וכן השואל לתינוק איזה פסוק אתה לומד, אם אמר פסוק מן הברכות ישמח ויאמר זה סימן טוב, הרי זה מותר, הואיל ולא כוון מעשיו ולא נמנע מלעשות, אלא עשה סימן לעצמו בדבר שכבר היה. והקשה הכסף משנה (שם) ובב"י (יו"ד סי' קעט) הרי רב ששת נמנע מלעשות מעשה זה מפני התינוק, דא"ל נטה על ימינך או על שמאלך, ותירץ דלא סמך על פסוק התינוק לבר, אלא דנחר ליה רב חסדא, ועוד דהוי

10. חדושי אגדות [ספרי המהר"ל] מסכת גיטין דף סח עמוד א

דכתיב והבית וכו'. זה המאמר יש בו שאלות רבות עצומות ומפני שהם נגלים נראים אין להאריך בשאלות. דע כי המאמר הזה בא להודיע עניין שלמה המלך שהיה מולך על עליונים ותחתונים שנאמר (דה"א א' כ"ט) וישב שלמה על כסא י"י, ומזה תוכל להבין שהיה משתמש בשרביטו של מלכות השם יתברך, ולכך נקרא שלמה והוא שמו של הקדוש ברוך הוא, ובשמו יתברך היה מושל על עליונים ותחתונים, ולפיכך היה מושל על הרוחות והשדים. ולכך כאשר היה צריך אל שלמה השמיר לבניין בית המקדש, והשמיר הזה הוא בריאה אינה אצל בני אדם, ולא היה אפשר להגיע אל בריאה הזאת כמו שאפשר להגיע אצל שאר דברים, רק מצד שהיה שלמה מושל אף על הרוחניים ולכך היה מושל אף על בריאה זאת גם כן. ולכך אמרו אייתי שדה ושידתן וכבשינהו אהדדי פירש (שהיו) [שהיה] מושל עליהם בכח ממשלתו והיה מושל עליהם בכח וזה נקרא דכבשנהו תלתא יומי עד שאמרו באיזה עניין יגיע אל השמיר הזה. ואמרו לו כי לגודל עניין השמיר הזה, אין יודעין ממנו רק אשמדאי מלכא אשר מדריגתו על השדים אפשר שידע הוא בטורא פלניא ואמר לה היכי איתא אמרו לו בטורא.

11. תוספות מסכת גיטין דף סח עמוד א ד"ה זיל אייתי

זיל אייתי שידה כו' - כי לא רצו לשאול באורים ותומים [1] כשיכולין לשאול על ידי דבר אחר.

12. עיון יעקב (על עין יעקב) גיטין פרק ז - מי שאחזו דף סח עמוד א אות מד

(מד) א"ל אייתי שידה. עי' בתוס' מ"ש דלמה לא שאל באורים ותומים [2] ונ"ל דאין זה מענין שאלת אורים ותומים רק לידע מה שעתיד להיות הצלחה במלחמה וכה"ג אבל לא דברים הטמונים היכן הם וכה"ג אין שואלין על איסור והיתר כדאיתא ספ"ז דיומא בהכותב רק השדים אלו ידעו שהם נבראו עם השמיר בשעה אחת כדאיתא בפ"ד דפסחים ופ"ה דאבות עשרה דברים נבראו בין השמשות וא' מהן שמיר וי"א המזיקים שהם השדים ועוד לפי ששמיר היה למרע"ה במדבר וגם השדים והמזיקין עיקר דירתם במדבר במקום שאין ישוב בני אדם להכי שאל להם דוקא:

13. גרש ירחים מסכת גיטין דף סח עמוד א

(יג) בתוספות ד"ה זיל כו' לא רצו לשאול באורים ותומים כו' עכ"ל. [3] לכאורה אורים ותומים אינם מייעצין כיצד לעשות, רק משיבין הן או לאו, אם יצליחו או לא, אבל ליתן עצה איך לעשות לא מצינו בשום מלחמה.

ואם כן אף אם היו משיבין האורים ותומים שהוא אצל שרו של ים, לא יבינו איך להשיגו, מה שאין כן אשמדאי שאמר להם שהשר של ים מסרו לתרגולא ברא, ונתחכמו איך להשיגו, אבל אם היו אורים ותומים משיבין שהוא אצל שרו של ים, לא היה עולה על דעתם לשואלו אם מסרו לאחר, וכי האי גונא אפשר שהיה תשובה, אבל זה שכבשוהו הוכרח לברר דבריו, שאם לא כן לא יאמינו לו אילו לא אמר רק שהוא אצל שר של ים, ולא יוכלו להשיגו היו מענין אותו יותר, פן כיחש בם, והוכרח לברר אמיתת דבריו, דע"כ לא יכול לכבוש השר של ים, להחזיר השמיר להם:

14. שערים מצויינים בהלכה

שידה ושידתין למאי איבעיא ליה כו'.
במהרש"א הביא הגמ' בסנהדרין
(קא.) דאסור להשתמש בשדים, ומשני
דאיבעיא ליה לבנין ביהמ"ק. ולי נראה וכן
ראיתי בעיון יעקב, דהשמיר נברא בערב שבת
עם חשיכה כדאיתא במס' אבות (פ"ה מ"ו),
וכן השדים נבראו אז, דאיתא התם וי"א אף
המזיקין [ועי' בדברינו לעיל סו. ד"ה וליחוש
שמא שד הוא], וכיון דנבראו שתיהן ביחד,
מסתמא כשיש צורך משתמשין בהן, ואיתא
במס' אבות (פ"ו מ"א) כל מה שברא הקב"ה
לא ברא אלא לכבודו.

15. שערים מצויינים בהלכה

איכא שמיר דמייתי משה לאבני אפוד. עי'
בתוס' דהיה שמיר בבית שני. וכ"כ
התוס' במס' סוכה (מט. ד"ה שכל) וזבחים
(נד: ד"ה אבנים). ובפיהמ"ש להרמב"ם (סוטה
מח: כתב, ושמיר נחש חופר אבנים, וכו' פתחו
אורים ותומים, והיה מצוי בזמן מן הזמנים כו'.
וע"ע ברמב"ם הל' כלהמ"ק (פ"י ה"י). ובכסף
משנה כתב בשם הסמ"ג, דבבית שני היה
חושן, שא"א לכ"ג להיות מחוסר בגדים.
ובהגה' לכס"מ (ביהב"ח פ"א הי"ד) כתב, לא
ירדתי לסוף קושיא זו, שהרי בבית שני לא היה
שמיר. ובמנ"ח (מצוה צה) כתב, דלא ידע מי
כתב הגה' זו דאישתמיטתיה דברי התוס' דהיה
שמיר בבית שני. וכן הקשה בערוך לנו במס'
סוכה (שם). אבל במאירי במס' קידושין (לא).
כתב, דלא היה שמיר בבית שני. ועי' ברמב"ן
עה"ת (תרומה כה-ז) דלאבני אפוד לא היו
צריכים שמיר, והא דאמרי' הכא אבני אפוד

לאו דוקא, שהחושן יקראו לו אפוד בדרך
העברה. ולפי דבריו נדחה הוכחת התוס' שהיה
שמיר בבית שני. [ועי' במשנה למלך (כלהמ"ק
פ"ט ה"ז) שתמה, למה השמיט הרמב"ם הא
דאמרי' במס' סוטה (מח: דכותב עליהן בדיו
ומראה להן שמיר מבחוץ כו'. ובשיורי קרבן
(ירושלמי סוף סוטה) תירץ, דהירושלמי פליג
על זה עי' ש"ע דעי' מה שכתבנו במס' סוטה (שם
ד"ה כותב) בענין זה. ובמרכבת המשנה
(כלהמ"ק שם) הוכיח, דמדברי הרמב"ם נראה
דמפרש דשמיר לא היה מעשה נסים, רק בריה
בדרך הטבע מששת ימי בראשית, דבמס' יומא
(כא.) מונה י' נסים שהיה חסר מהן בבית שני,
ואינו מונה שמיר ביניהם, ולשיטת הרמב"ם
דהשמיט הך דסוטה מוכח דלא ס"ל כהתוס'.
ובודאי אין השמיר מעכב כו' עי"ש.

16. בן יהוידע על גיטין דף סח/ב

שם בדקו בכרעיה. פירש רש"י ז"ל, רגליו של שד דומות לתרנגולים. נמצא אין השד יכול לדמות רגליו לרגלי אדם, אלא נשאר דמות רגליו כאשר היה לו, והטעם נ"ל בס"ד, מפני כי כף הרגל דבוק בעפר מתחלתו כי הוא הנוגע בעפר הארץ החמרית, ולכן כח טומאתו של שד בכף רגליו חזקה יותר, ולכך אינו יכול לשנותה ממה שהיתה לדמות בריה טובה של אדם, מרוב גסות ועכרירות הטומאה שיש בה:

ודע, כי פה עירינו בגדאד, מנהגם לעשות שמירה ליולדת בליל שישי ללידתה, וחוששין לה מפני המזיקין באותה לילה יותר משאר לילות, ומנהגם להניח בחדר היולדת, שפוד אחד ברזל תחוב בו רגל של תרנגולים ועוד שאר מינים תחובין גם כן בו, ולפי המאמר הזה נראה טעם לתחיבת רגל תרנגולים בשפוד ברזל, להפחיד השידים שרגלם דומין לרגל תרנגולים, שיבינו שגברנו עליהם והרגנו השד ואסרנו רגלו בברזל. ושוב ראיתי בתוספתא, שמביא מנהג קדמון שפוקקין החלון אצל היולדת בסירה וקושרים ברזל בכרעי המטה שלה, ופירש חסדי דוד ז"ל בביאורו על התוספתא לפי שיהיה שמירה ליולדת מן המזיקין והכשופים בדברים הללו שפוקקין החלון בקוצין, רצה לומר קוצין נותנין בעיניהם שלא יוכלו ליכנס, ומהאי טעמא קושרין ברזל כנון חרב או שפוד בכרעי המטה, כאלו הם מפחידים את המזיקין ונלחמים עמהם, ע"ש, ואע"ג דהתם פקפק במנהג זה, עיין בספר נר מצוה שכתב לית לן בה, הרי השפוד נמצא במנהג הקדמונים בזמן הגמרא, ולפי זה הטעם שכתבתי על רגלי התרנגולים, הוא נכון:

17. שערים מצויינים בהלכה

קאתי מלכא לגבייכו שלחו להו אין קאתי כו'.
מבואר דהוא בא על נשי שלמה המלך.
וכבר הובא בטו"ז (אהע"ז סי' ו ס"ק יז)
ובכ"ש (שם סק"ט) בשם תשו' מהר"ם
מלובלין (סי' קטז) במעשה תמוה וזר, שאשה
נבעלה משד שכא עליה בדמות בעלה, ודנו שם
אי נאסרת לבעלה. וכבר הארכנו בענין זה
במס' סוטה (כו: ד"ה למעוטי בהמה), והבאנו
שם דברי החיד"א בתשו' חיים שאל (סי' נג)
שגם בדורו הזדמן כן, והביא כמה ראיות
דמותרת, וגם מהכא דלא מצינו שאסרם עליו.

ומדסתמו דבריהם משמע דפשוט דהיו
מותרות.

18. בן יהוידע על גיטין דף סח/ב

שם וקא תבע להו בנדתייהו. הגאון מהר"ם בתשובה סי' קי"ו, נשאל על אשה הנבעלת לשד אם נאסרת וכו', ועיין להגאון חיד"א ז"ל בחיים שאל סי' נ"ג, שהביא דבריו ופלפל בהם, וזכר להאי סוגיא, והעלה דאין הוכחה מהאי סוגיא כלום, ע"ש. ונראה לומר, דאם ביאת שד אסורה, איך היה אשמדאי בא על אשת איש, דכתבנו לעיל בשם רבינו האר"י ז"ל, שהיה יהודי, ואם לא ישמור הלכות יהודאין למה נקרא יהודי, ומצינו דחש תחלה שלא ישתה יין, משום דכתיב לץ היין וכו', וכתיב זנות ויין ותירוש יקח לב, ואיך במרד ומעל יבא על אשת איש, אלא ודאי ביאת שד באדם אינה כלום, ואם האדם בא על השידה יש בזה איסור השחתת זרע, כמשחית זרעו על עצים ואבנים, אבל אם השד בא על אשה, אין כאן איסור, ויש מכאן הוכחה לדין מהר"ם ז"ל:

19. דף על הדף מסכת גיטין דף סח עמוד ב

אמנם באור זרוע (קכד) כתוב מפורש כדברי המהר"ם מלובלין וזה לשונו, 'לא תנאף וכו', אבל עם הרוחות אין בהם משום לא תנאף דאמר בתנחומא בפרשת זה ספר וכו', מכאן אמרו הבא על הרוחות אין עליו כלום, אף על פי שהוציא ש"ז כמקרה לילה דמי, ומה שכתוב לא תנאף עם בני אדם ועם בהמה, ולא תנאף

ביד וברגל, אבל הרוחות אין הוא זנות, ועוד מההיא מעשה שאירע לאותו חסיד, שנזדמן לו שידה בדמות אדם ופיתה אותו ונזדווג לו, ויום הכיפורים היה, אחר כך נצטער אותו חסיד עד מאד מההיא מעשה, עד שנזדמן לו אליהו זכרנו לברכה אמר לו מה אתה מיצר, הגיד לו הענין שאירע לו, אמר לו פטור אתה, שידה היתה ונתקרה דעתו.

20. בן יהודע על גיטין דף סח/ב

שם חד אמר מלך והדיוט. [1] עיין רש"י, דלכאורה נראה שהבין נשאר הדיוט ממש, וכן הבין מהרש"א ז"ל ובאמת דבר זה אי אפשר להולמו לפי פשוט הכתובים, וגם רחוק מן השכל, [2] והעיקר כמו שכתב רש"י ז"ל על דברי רש"י, וז"ל לא חזר למלכותו, רצה לומר כעין מלכות ראשונה שמלך על העליונים, דשוב לא היה יושב על כסא ה', להיות מלך בעליונים ובתחתונים, עכ"ל. ודבר זה הוא עיקר, כי בתחלה היה שולט גם בשידים, וא"כ נשאר מלך על כל ישראל כשאר מלכים. ומאן דאמר השני סבירא ליה חזר למלכותו העליונה:

21. עץ יוסף (על עין יעקב) גיטין פרק ז - מי שאחזו דף סח עמוד ב אות מו

(מו) מלך והדיוט. ע"י מהרש"א ולי נראה שאין הכוונה שהיה הדיוט ממש. [3] אלא רצונו נגד המורא והמלוכה שהיה לו בעת שלותו נחשב סופו להדיוט כי מקודם היה מלך על כל העולם עליונים אבל אח"כ לא היה מלכותו רק על ישראל בירושלים. וע"י בשהש"ר פ"א סימן ל"ב מ"ש שם אחר כך מצאתי כן בשם רש"י:

22. עיון יעקב (על עין יעקב) גיטין פרק ז - מי שאחזו דף סח עמוד ב אות מו

חד אמר מלך והדיוט. אפשר דפליגי בהא דפליגי ברבה שיר השירים דף ד' ע"ב אי שיר השירים אמר לבסוף ימיו כדאיתא שם בברייתא דר' חייא רבה ובשיר השירים כתוב אשר לשלמה מלך על ישראל ש"מ שהיה מלך והדיוט ומ"ד מלך והדיוט ס"ד דקהלת אמר לבסוף ואפשר נמי דפליגי אי אמרינן כל האומר שלמה חטא אינו אלא טועה ולמ"ד מלך והדיוט צ"ל דאין זה נגד הבטחות הנביא במלכים א' י"א אך בימך לא אעשנה וגו' כי נשיא אשיתנו כל ימי חייו כיון שמ"מ לא ניתן המלוכה לאחר והיתה נקראת על שמו וצ"ע:

23. דף על הדף מסכת גיטין דף סח עמוד ב

בגמ': חד אמר מלך הדיוט מלך. בגמ' תענית (כ"ט ע"ב) איתא תשעה באב שחל בשבת אוכל כסעודת שלמה בשעתו כו'. וצ"ב מאי הוא האי לישנא דסעודת שלמה "בשעתו".

והגיד רבינו מאיר שפירא ז"ל דחז"ל באו לרמז שכמו ששלמה המלך ע"ה הי' מלך ואח"כ הדיוט ואח"כ שוב חזר להיות מלך, כן אצל בנ"י שביהמ"ק היתה בתפארתה, ונחרבה על ידי גוים, וכעת אנו מתאבלים ומתאוננים על חורבנה, אבל בסופו של דבר - מלך, הבית המקדש יחזור ויבנה בביאת משיח צדקנו.

=====

בענין: רפואות בש"ס

משה שווערד

1. מהרש"א על גיטין דף סח/ב

לדמא דרישא כו'. יש לשאול בכל הני רפואות הנזכרים בהאי פרקא גם בפרק אין מעמידין אמאי כתבוהו רבינא ורב אשי בתלמוד הא אמרינן בפ"ק דברכות והטוב בעיניך עשיתי שגגו חזקיהו ספר הרפואות כדי שיבקשו רחמים ושכחוהו חכמים על זאת ...

2. שו"ת הרשב"א חלק א סימן תיג

...ובאמת יראה שהדבר מוכרע ממקומו שהם התירו לרפואה אפילו מה שלא יגזרוהו העיון הטבעי של חכמים אלו. ושלמה עליו השלום שעשה ספר רפואות חס ליה לעשות דרכי האמורי. ומה שגגו חזקיהו והודו לו אינו משום שהיה בו דרכי האמורי. אלא שהחכם בחכמתו עשה ספרו בענינים המועילים הרבה בטבעים הנגלים בין בטבעים המסוגלים. עד שהיו העולם סומכים עליהם בחליים ובחליים לא היו דורשים את השם על כן גזוהו והודו לו. וכענין שכתוב (ד"ה ב' י"ז) גם בחליו לא דרש אלהים כי ברופאים. על כן גזוהו אבל לא שרפוהו כי אין בו משו' דרכי האמורי אע"פ שכיתת נחש הנחושת.

3. רבנו בחיי על שמות פרק טו פסוק כה

ויש שפירשו שם שם לו חוק ומשפט, שלימדו הקב"ה חכמת הצמחים וכוחות שבהם בסגולותם ובטבעם. לפי שיש מהם עשבים מחיים וממיתים ויש מהם מרפאים ויש מהם מחליאים ויש ממתיקים את המר ויש שממררים את המתוק וכל זה בין בטבע בין בסגולה, וזהו לשון חוק ומשפט, חוק הוא הסגולה שאין טעמו נודע, ומשפט הוא הטבע שמשפטו שיהיה כן בטבעו. ושם נסדו, הצמח הזה, ולכך אמר אם שמוע תשמע בקול ה' א-להיך כלומר אף על פי שכוחות הצמחים ידועים לפניך בסגולותם וטבעם ואתה יכול להתרפא מהם אין ראוי לך שתתלה בטחונך בהם וברפואתם ותתיאש מלהתפלל ובקשת הרחמים אין לך לזוז ממצוות התורה כי אני ה' רופאך ולא הצמחים, ומטעם זה גגו חזקיהו ספר רפואות והודו לו לפי שעם הספר הזה היו הבריות מתרפאים מתחלואיהם ויתאשו מן התורה והמצוות:

4. דבר יעקב מסכת גיטין דף סז עמוד ב

ג] אמר אביי אמרה לי אם וכו' - המהרש"א בח"א [להלן סח ב] מקשה למה הגמ' כותבת את התרופות האלו, הרי איתא [בברכות י ב] והטוב בעיניך עשיתי, שגגו חזקיהו המלך את ספר התרופות כדי שיבקשו רחמים ושכחוהו חכמים.

ותירץ דודאי ניתן רשות לרפואות ולדעת רפואת כל המחלות, אלא שאין ראוי לגלות לכל אדם משום אינשי דלא מעלי שלא יבטחו בה', וכיון שראו רבינא ורב אשי שמשכתחת חכמת הרפואה כתבוהו כיון שא"א לזכרם בע"פ. כעין מה שהתירו לכתוב תורה שבע"פ משום עת לעשות לה'. ומתוך כך תראה שאין התלמוד חסר מכל החכמות, ואל יאמר המלעיג על חכמי התלמוד שהיו חסרים מחכמת הרפואה.

[1] והעיון יעקב [להלן ע א] מתרץ ע"פ הרמב"ם [פיה"מ פסחים סוף ד'] שכתב דספר הרפואות היה בו דברים שהתורה אסרה להתרפאות בהן כגון ע"פ הכוכבים, ונכתב ע"מ ללומדו ולא כדי לעשות על פיו, אבל התרופות שהוזכרו בגמ' מותר להתרפאות בהן ולכן מותר לכותבם.

5. מהרש"א על גיטין דף סח/ב

לדמא דרישא כו'. יש לשאול בכל הני רפואות הנזכרים בהאי פרקא גם בפרק אין מעמידין אמאי כתבוהו רבינא ורב אשי בתלמוד הא אמרינן בפ"ק דברכות והטוב בעיניך עשיתי שגגו חזקיהו ספר הרפואות כדי שיבקשו רחמים ושכחוהו חכמים על זאת [2] ויש ליישב דודאי ניתן רשות לרפואות ולידע רפואות כל חלאים אלא שאין ראוי לגלות כולם לכל אדם משום אינשי דלא מעלי שלא יבטחו בה' אלא ברפואתם והשתא מה"ט שהותר להם לכתוב התלמוד גופיה דהא דברים שבעל פה אסור לכותבן אבל משום שנתרבה השכחה בדורות האחרונים הותר להם לכתוב משום עת לעשות לה' וגו' (כדאמר לעיל ס ע"א) מה"ט הותרו להם לכתוב הרפואות ולגלותן לרבים כיון שא"א לזכרם בע"פ ופן ישתכחו מכל אדם

ומתוך זה תראה שאין התלמוד חסר מכל החכמות כי לכל חולי תמצא בו רפואה שלימה ואמתית למבינים לשונם ואל יאמר המלעיג על חכמי התלמוד שהיו חסרים מחכמת הרפואה:

6. חתם סופר מסכת פסחים דף נו עמוד א

כיתת נחש הנחשת. בחולין ו' א' אמרי' ע"ז אפשר בא אסא ויהושפט ולא ביערו אלא מקום הניחו לו להתגדר ע"ש ונראה שהיה הנחש הלז לתועלת גדול להמאמיני' בה' ולא טעו אחריו לעשותו ע"ז ולהם היה בזה תועלת גדול לראות כי הוא ית' מחיה בהממית ומרפא בהארס ואם תרצה לעמוד על דברינו תעי' מ"ש רמב"ן בפ' נחש הנחשת כי ההסתכלות בו היתה סכנה עצומה להנשוכי' מהנחש שרף והקב"ה הראה שהוא הרופא נאמן חוץ לטבע המציאות ולכן שמרוהו לדורות שיהיה בזה רפואה להמתפתי' אחר ספר הרפואות להסיר בטחונו מהי"ת יביט בנחש הנחשת וחי חיי נצחי' ישום אל ה' בטחונו וישבחהו על טובתו שהזמין רפואות הללו עמ"ש הרמב"ם בפ' המשנה בשמעת' ואח"כ תעיין ברמב"ן פ' בחוקותי ותהי' רפואה למכתך ולכן לא כתתוהו הראשונים אעפ"י שהיה בזה מכשול לרשעים הטועים כל כה"ג אמרי' ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו במ ופושעים יכשלו במ אבל חזקי' יעץ לגנוז ספר רפואות ותו לא נצטרך לנחש הנחשת ונראה אף על גב דעי"ז איכא ס"נ וכבר רבים מתו ע"י שנגזז אותו הספר מ"מ כיון שע"ז כתת נחש הנחשת שעבדוהו לע"ז ובמקום ע"ז כתיב בכל נפשכם:

7. ספר אמונה ובטחון

חזון	פרק ה	איש	סה
ושם ותרנגולת היתכ לו לרשעים שנשמטה ירך שלה ועשו לה שפופרת של קנה והיתכ.			
ובפסחים נ"ו א' שגז ספר הרפואות, ופרש"י לפי שלא היה לזכר נכנע על חליוס אלא היו מתרפאין מיד, ובר"מ צפי' המשנה הציא שפירשו לו כי שלמה חצר ספר הרפואות כשיחלה שום אדם או יקרנו שום חולי מן החולים היה מחכין לאותו הספר ויהי עושה כמ"ש בספר ויהי מתרפא, וכאשר ראה חזקיה כי בני אדם לא היו סומכים על הש"י הסיר אותו וגזר, ובר"מ שם חלק על פירוש זה דלא יתכן לשלול מצני אדם רפואות כמו שאין ראוי לשלול מהם מחזקות, אבל נראה שפירוש שקבל בר"מ הוא מקובל א"ש מפי א"ש, ופי' בר"מ שם קשה דלא כיו לומר בגמ' סתם ספר הרפואות אלא כיו מפרשי מה שהיה בו מן האיסור והכפסד, ומה שהבי' בר"מ מ"ש מחזקות ל"ע שהרי אמרו צ"ק פ"ב א' תני דבר"י ורפא ירפא מכאן שנחנה רשות לרפא לרפאות, ובגמ' צרכות ס' א' אמר ר"א לפי שאין דרכן של בני אדם לרפאות אלא שנהגו, ופרש"י כלומר לא היה להם לעסוק ברפואות אלא לבקש רחמים, ואצ"ל אמר התם דלא לימא איגש הכי משום שניתן רשות לרפאות, וכרי מבואר דאין רפואות כמחזקות שהרי א"ל קרא להחיר מחזקות, אלא רעבון אינו עונש ואכילה היא עבודה לפניו ית', כי שלחנו של זדיק כמחצת כדתן אבות פ"ג ג' שאכלו כו' כאילו אכלו משש"מ, אבל חולי הוא עונש וראוי להתחזק בהשגחה ובבקשת רחמים אלא שנחנה רשות להתרפא כי בני עליה מועטים. והנה דורו של חזקיהו שאמרו סנהדרין ל"ד צ' בדקו מדן ועד צ"ש ולא מלאו ע"ה, מגבת ועד אנוטיפרס ולא מלאו חינוך וחינוקת א"ש ואשה שלא היו בקיאים בהלכות עומאח ועכ"ה, ואמרו בגמ' שם כי א' שקר הכן זה דורו של משה וכלל היופי זה דורו של יחושע ירמיה' די' היא תהלהלל זה דורו של חזקיהו, ראוי היה לעמוד במגדל עוז באמונה ובטחון ושלא להשתמש ברפואים. וכבר כתב ברמב"ן פ' בחוקותי			

8. ספר ים של שלמה - חולין פרק ח אות יב

אע"פ שיש חרם הקדמונים שאין לסמוך על רפואות התלמוד. כדי שלא להוציא לעז על חכמים הקדמונים. ולא ידעו שיש שינוי במקומות, וכ"ש בזמנים, שהדורות פוחתים והולכים, ואם הראשונים כענקים, אנו כיתושין, גם מה שהזהירו משום רוחות, כולן לא שכיחי האידנא, כמו זוגות ודומיהן, מ"מ מה שיש לחוש מעניין כשפים, והיזיקות שבגופו, למיחש מיבעי... ואמר אביי, מריש הוה אמינא האי דלא אכלינן ירק מכישא, פי' מאגוד דאסר גינאה, משום דמחזי כרעבתנותא, אמר לי מר משום דקשה לכשפים, ר"ח ורבה בר ר"ה הוו קאזלא בארבא, אמרה להו ההוא מטרוניתא אותבן בהדיכן, לא אותבוה אמרה מילתא, לחש של מכשפות, אסרתה לארבא, שלא זזה ממקומה, אמרו אינהו מילתא שריוה, אמר להו מאי איעבד לכו, דלא מקנח לכו בחספא, ולא קטיל לכו כינה אמניכו, ולא אכיל לכו ירקא מכישא דאסר גינאה...

9. רבי עקיבא איגר יורה דעה סימן שלו סעיף א

(סעיף א') נתנה התורה רשות לרופא. במהרי"ל (בלקוטים שבסוף הספר) איתא וז"ל אמר לנו מהרי"ל כל הרפואות שבכל התלמוד אסור לנסות אותם משום דאין אדם יכול לעמוד על עיקרן וכי לא יעלו בידם ילעגו וילגלו על דברי חכמים מלבד הא דאיתא בשבת (ס"פ במה אשה) מי שיש לו עצם בגרונו מביא מאותו מין ר"ל מאותו מין עצם ויניחו לו על קדקדו ויאמר הכי (חד חד נחית בלע בלע נחית חד חד) והלחש הזה בדוק ומנוסה לכן אותו לבד מתירו ולא שום א' יותר עכ"ל. וראיתי בספר שושני לקט שכתב ומחמת שמצאתי שינוי נוסחאות לכן אודיעך הנוסחא אחרת במפעלות (סי' של"ח) וז"ל מי שנכנס עצם בצוארו או דבר אחר יקח כלי עם מים קרים מן באר ותשים רגלך השמאלית בתוך המים ואיש אחר ילחוש באזנך חד חד נחית בלע בלע נחית בלע בלע נחית חד חד וצריך להניח מאותו מין על קדקדו ויאמר לחש הנזכר ג"פ ואחרי הלחש הנזכר יאמר (יזר יזר בלע בלע יזר יזר) עכ"ל [אמר המסדר עיין בג' שם לאדרא פירש"י עצם של דג נימא ננעצתא כמחט כו' ושם דף ס"ו ע"ב אמר אביי כו' ודלא מפרשי ארבעין וחד זימני]:

10. שערים מצויינים בהלכה

מאי אסותיה. פי' מאי הרפואה לזה. [כבר כתבו התוס' במס' מו"ק (יא. ד"ה כוורא) דהרפואות שמוכא בש"ס אינן טובות בזה"ז. וכ"כ התוס' במס' יומא (עז:): דנשתנו הדברים בעינים כאלו ממה שהיה בזמן הגמרא. ובמס' חולין (מז. ד"ה כל הני עיזי) כתבו התוס', דגם אברים הפנימים שבבהמה נשתנו, שאינם כמו שהיו בזמנם. וכ"כ בכסף משנה (דעות פ"ד) דמה"ט לא כתב הרמב"ם כלום בעיני הקזה, משום דאין המקומות והזמנים שווים. וכ"כ בשו"ע (אהע"ז סי' קנו ס"ד) דנשתנה הטבע בכמה הדברים. ובים של שלמה (חולין פ"ח סי"ב) כתב, דיש חרם הקדמונים שלא להשתמש ברפואות שבש"ס. וכ"כ בתשו' חתם סופר (יו"ד סי' קא). ובשמ"ב קונ"א (סי' קמה ס"ק לה) הבאנו, דגם בבני אדם יש דברים באברים שהן עלולות להשתנות בדורות או בשינוי מדינות. וכן כתבנו שם (ס"ק טז וס"ק יז) בעיני שידוכים ע"ש.

11. שו"ת חוות יאיר סימן רלד

שאלה שאלת בענין הלחשים שיודעים איזה נשים לאיזה מיחושים וכאבים וחלאים אם יש בהם משום דרכי האמורי או לאו... וכתב עוד הר"ן שם וז"ל ואפשר דאף לחשים שאין אנו יודעים וכו' מותר בהם מספק ולא אסרו רק אותם שבדקו ואין מועילים אלא שראיתי להר"ר יונה שחשש בכל קמיע שאינה מומחה משום דה"א עכ"ל הר"ן עכ"ל הב"י ... [ואפילו רפואות טבעיות שזכרו רז"ל בש"ס בכמה דוכתי הם רחוקים מן השכל ומן הסברה ... ולעד"ן דאפשר לקיים דרז"ל שאין כוונתם שאותן דברים יפעלו מצד עצמם לבד רק ע"י תערובות דברים ההם במיני סמים ואבקת רוכל אחרים וע"י אותן הסמים ותערובתן ובישולם יחד יכול להיות שישתנו פעולת הדברים שזכרו רז"ל מדבר להיפוכו

12. שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ב סימן ג

בענין מה שנוטלין הרופאים משהו מהביצה לבדוק ולידע איך לרפאותו להוליד אם לא יפסל לאשתו מדין איסור פצוע דכא י"ד שבט תשכ"ג. מע"כ ידידי הרה"ג מוהר"ר משה ראם שליט"א מנהל ישיבה במעקסיקא.

ענף א הנה בדבר איש אחד שאין לו בנים ורוצה הרופא ליטול משהו מביצה שלו לבדוק לידע מזה הסבה שאינו מוליד וידע איך לרפאותו כמו שעושין הרופאים בזמננו כן שמזה נודעים איך לרפאות וכבר נתרפאו הרבה והולידו אם אין בזה איסור מדין לאו דפצוע דכא. לכאורה פשוט בגמ' דכשיכול להוליד אינו באיסור דפ"ד ...

עכ"פ לדינא אין מקום לומר דיש פ"ד שמוליד לשום מ"ד, וגם לא מסתבר כלל לומר שאיכא מיעוט דמולידין, כיון שרב אמר שודאי זנתה אשתו ואם היה אף מיעוט המולידין היה לו להכשיר הולד כדאשכחן דמכשרינן אף במיעוט רחוק כהא דילדה אשתו לסוף יב"ח משהלך בעלה למדה"י /יבמות/ בדף פ' שודאי הוא רק מיעוט רחוק אלא ודאי דליכא כלל פ"ד שמוליד. ...

ענף ב אבל מה שיש לדון בזה הוא דכיון דניקבה הביצה מפורש בגמ' לאיסור וכדמסיק שלא מוליד, והרי חזינן עתה בזמננו שמולידין דהא הרופאים עושין זה לידע איך לרפאות ונתרפאו הרבה ומולידין, הרי בע"כ צריך לומר שנשתנו הטבעים וכדמצינו בהרבה דברים כדאיתא בתוס' מו"ק דף י"א, ויותר מזה מצינו ברמ"א אה"ע סימן קנ"ו סעיף ד' גם לדינא ולקולא שבזה"ז נשתנו הטבעים ויולדת לתשעה יולדת למקוטעין וא"צ חליצה בילדה ליום אחד בחדש התשיעי אפילו מת הולד תיכף, וכתב הרמ"א וכן הוא בכמה דברים עיין שם, וכן איתא במג"א סימן קע"ג סק"א עיין שם, וא"כ אפשר שמה שהיה בזמן נתינת התורה פצוע שאינו מוליד נאסר לעולם אף כשישתנה הטבע ויוליד איזה ממיני פצוע, משום דנימא דמה שאינו מוליד אינו עיקר האיסור דהא פ"ד בידי שמים כשר אף שאינו מוליד ואף שהחינוך מצוה תקנ"ט נתן טעם בשרשי המצוה שהוא למאס מעשה מלכי עכו"ם שמסרסין הזכרים למנותם שומרי הנשים שלא שייך זה בפצוע ביד"ש, כדמסיק ועם טענה זו נמצא טעם בחלוק האיסור בין הנפסד בידי אדם לנפסד ביד"ש, מ"מ אולי טעם זה אינו עיקר לדינא אלא נימא שהוא משום דלא זה שאינו מוליד ע"י זה הוא האיסור, אלא מה שהוא פצוע ודך וכרות בידי אדם הוא האיסור, ומה שאמרו שאינו מוליד הוא רק סימן איזה פצוע ודך וכרות נאסרו אותו שלא מוליד ע"י זה, וא"כ היה הסימן על אלו שלא הולידו מחמת זה בזמן נתינת התורה, וכיון שכן נאסרו אלו לעולם אף כשישתנה ויולידו וכן להיפוך שיהיו מותרין אלו שהיו מולידין בזמן נתינת התורה אף כשישתנה ולא יולידו. ...

וכדמצינו כעין זה באיסור טרפה שאמרינן זה הכלל כל שאין כמוה חיה טרפה בחולין דף מ"ב, ואיתא ברמב"ם פ"י משחיטה הי"ג וכן אלו שמנו ואמרו שהן טרפה אף על פי שיראה בדרכי הרפואה שבידינו שמקצתן אינן ממייתין ואפשר שתחיה מהן אין לך אלא מה שמנו חכמים. ...

וא"כ אפשר גם באיסור פ"ד וכרות שפכה שתלוי בין לקולא בין לחומרא רק במה שהיה בזמן נתינת התורה, שמה שאז לא היה מוליד והיה אסור נאסר לעולם אף כשישתנה הטבע ויוליד פצוע כזה, ומה שאז היה מוליד והיה מותר הוא מותר לעולם אף כשישתנה הטבע ולא יוליד. ולכן כיון שניקבה הביצה מפורש בגמ' שהיה אסור משום שלא היה מוליד נאסר אולי גם לעולם אף בזמננו שנשתנה הטבע והוא מוליד.

ולכן בפצוץ דכא וכרות שפכה שלא מצינו שנאמרה הלכה מסיני מי הוא פצוץ דכא וכרות שפכה, אלא שהדין דאורייתא הוא שמי שאינו מוליד ע"י פציעה ודיכה וכריתה הוא איסור הלאו ומסרה התורה לחכמים באומדנותם שיאמרו מי הוא מהם שאינו מוליד שלכן תלוי כשנשתנה הטבע במי שאינו מוליד באותו הזמן, ולכן כיון שניקבה הביצה באופן שהרופאים עושין אנו רואין שמולידין בזמננו יש להכשירו. ומה שידעין דין התורה הוא במי שאינו מוליד, הוא מטעם דרבא ור' יוסי בי ר' בון מדלא מנה בו דורות, ואף שההוא מרבנן הקשה דאולי לא מנה משום שלא נאסרו הדורות, הא למה שבארתי היתה קושיתו רק משום שנימא דהוא כמפורש בקרא דוקא מראשו ששייך בו דורות שלכן היה משום שלא אסרה הדורות, אבל כיון שאיירי דוקא באותו מקום כדיליף מהיקשא שגם לדידיה איירי ודאי גם באלו שאין להם דורות שלכן הא לא נוכל לידע דין הדורות, שהרי אפשר לפרש שאיירי באלו שאין מולידין שליכא דורות והו"ל למיכתב דין הדורות בפירוש, לכן מדלא נכתב דין הדורות בפירוש מוכח שאיירי דוקא באלו פ"ד וכ"ש שאין מולידין ואין להם דורות וכדבארתי בטעם הוכחת רבא, וגם ההוא מרבנן סובר הוכחה זו אחרי שיליף שהוא באותו מקום לידע שהאיסור הוא דוקא באופן שאין מולידין שלא שייך שוב הטעם שלא היה ניחא לו הוכחת רבא.

...

עכ"פ נתברר שאיסור פ"ד הוא רק כשאינו מוליד, ואף כשבזמן נתינת התורה לא הוליד אם נשתנה הטבע ומוליד אינו באיסור פ"ד, ולכן ניקבה הביצה אף שבגמ' איתא לאיסור כיון שעתה חזינו שהרופאים מנקבים ונוטלין משהו ומולידין כשר לבא בקהל. אבל נראה דדוקא הנקיבה שעושין הרופאים שיודעים איך לנקב וליטול כשר, שהרי רק באופן זה חזינו שמוליד ולא בניקבו דרך סבה כהא דההוא דסליק לדיקלא וחרזיה סילוא בביצים, שאולי נעשה באופן שנתקלקל שלא יוליד אף לפ"מ שנשתנה עתה אך כשוליד לא נימא חזר על בניו שהרי אפשר שגם בדרך סבה היה הנקב באופן שלא קלקל ההולדה כיון דאיכא מציאות שיווליד ואם ספק פ"ד כשר יש להכשיר אף בניקב דרך סבה. ועיין ביש"ש לענין ניטלה ביצה אחת שג"כ כתב שהרופאים יודעים לאמן ידיהם ואיך לעשות הובא בפ"ת סק"ז עיין שם, ולכן אין להוכיח ממה שמולידין כשנקבו הרופאים לניקבו בדרך סבה. עכ"פ בעובדא דידן רשאין להניח לרופא ליטול משהו מהביצה לבדוק למי שאיזה שנים שחי עם אשתו ולא הוליד לידע איך לרפאותו שיוכל להוליד. ידידו, משה פיינשטיין

13. חתם סופר מסכת שבת דף פו עמוד ב

ואם תימצי לומר וכו' עיין תוס' ע"ז ל"א ע"ב ד"ה דאכלי וכו' ע"ש, ומפני זה קשה לי לסמוך בשם הוראה על רופאי זמנינו אפי' ישראל בענין נדה וכדומה דכל מומחתם עפ"י ספרי רפואות שנעשו ע"י נסיון שהי' להם ע"י גופי או"ה וכן כל חכמתם בניתוח עפ"י שנסו בגופן שלהן, דחביל גופיהו ואין מזה ראי' לגופי בני ישראל ואין לדון מדבריהם להקל בשום איסור כ"א לענין חילול שבת ואכילה ביוה"כ דלא יהא אלא ספק פיקוח נפש נמי דוחה שבת אבל להאמין להם ממש אין נ"ל: